

خیلواکی

استقلال

www.esteqtaal.net

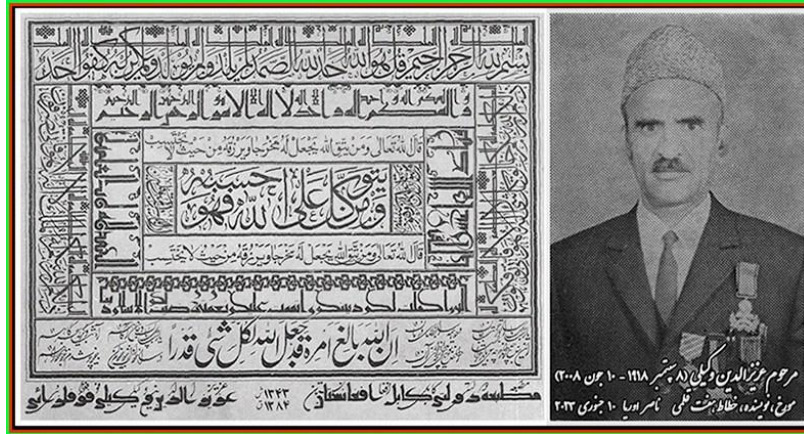
۱۱ جنوری، ۲۰۲۴

داکتر ناصر اوریا

مؤرخ صادق، عزیزالدین وکیلی کی بود؟

وی چرا خود را فرزند استقلال می نامید؟

به چه دلیل وکیلی تخلص می کرد؟

عزیزالدین وکیلی پوپلزایی فرزند نظام الدین خان پوپلزایی به تاریخ ۸ سپتمبر ۱۹۱۸ (۱۶ سنبله ۱۲۹۷ هجری شمسی) در قلعه دیوان بیگی چهاردهی کابل چشم به جهان گشود. چون در زمان جنگ استقلال مقابل انگلیس به دنیا آمده بود، خود را فرزند استقلال می نامید. وی مؤرخ صادق و شایسته، ادیب، شاعر، خطاط و خوشنویس منحصر بفرد بود. خدمات سترگ فرهنگی، هنری، آثار گرانبها و کتب متعددی که این شخصیت ملی و نهایت وطندوست از خود بجا گذاشته، شاهد این مدعاست.

مرحوم عزیزالدین وکیلی به تاریخ ۱۰ جون (۲۱ جوزا ۱۳۷۸ شمسی) به عمر ۹۰ سالگی چشم از جهان پوشید و در مقبره آبایی اش در جوار قلعه دیوان بیگی به خاک سپرده شد روح اش شاد، یاد کارنامه های سترگ ملی و فرهنگی اش ماندگار و بهشت برین مکانش باد.

عزیزالدین وکیلی پوپلزی د نظام الدین خان پوپلزی زوی، د ۱۹۱۸ کال د سپتمبر په اتمه (۱۶ وری ۱۲۹۷ لمریز هجری) د کابل په دیوان بیگی کلا کې زیږیدلی دی. هغه یو صادق او باوقاره تاریخ لیکونکی، لیکوال، شاعر، بی ساری خوشنویس او خطاط وه.

عزیزالدین وکیلی یو په هیواد مین او ملي شخصیت وه، چې د هغه ستر فرهنگي او هنري خدمتونه ددې ادعا ثبوت دی. مرحوم عزیزالدین وکیلی د ۱۳۷۸ کال د غبرگولي په ۲۱ نیټه د ۹۰ کلونو په عمر وفات شو او دیوان بیگی کلا ته څېرمه خپلی پلرني هدیره کې خاورو ته وسپارل شو. روح دې بناد، د سترو ملي او فرهنگي کارنامو یاد دې تلپاتي، او لور جنت دې ځای وي.

معلومات بیشتر برای دوستان علاقمند در ذیل:

عزیزالدین وکیلی پوپلزی فرزند نظام الدین خان پوپلزی به تاریخ ۸ سپتمبر ۱۹۱۸ (۱۶ سنبله ۱۲۹۷ هجری شمسی) در قلعه دیوان بیگی، جهادهی کابل چشم به جهان گشود. چون در زمان جنگ استقلال مقابل انگلیس به دنیا آمده بود، خود را فرزند استقلال می نامید.

قابل یادآوری است که عبدالله خان دیوان بیگی که از اسلاف عزیزالدین وکیلی بود، بعد از انتقال پایتخت از قندهار با تیمورشاه درانی به کابل آمد و به پاس خدماتش زمینی را در حاشیه غربی بالاحصار کابل دریافت کرد و در آنجا که بنام گذر دیوان بیگی مشهور است، مسکن گزید. وی قلعه ای هم در محله چهاردهی کابل آباد کرد که بنام قلعه دیوان بیگی شهرت دارد که پدر و پدرکلان های استاد عزیزالدین وکیلی در آن زندگی مینمودند.

عزیزالدین وکیلی در یک فامیل فاضل و دانشمند دنیا آمد و چون چند تن از اجدادش به مقام وکیل الدوله ارتقا یافته بودند به همین دلیل وی و پدرش نظام الدین خان وکیلی تخلص میکردند. سردار فقیر محمد خان پدرکلانش که ماماخیل شاه امان الله بود، نزد شاه از عزت و اعتبار بلندی برخوردار بود.

وی تعلیمات ابتدایی دینی و خوشنویسی را تحت نظر پدر آغاز کرد و در دوره درخشان امانی شامل مکتب شد. هنوز دوره ابتدایی را تکمیل نکرده بود که با سقوط شاه معارف پرور دروازه های مکاتب توسط حبیب الله کلکانی بسته شد.

خوشبختانه با باز شدن دروازه مکاتب در زمان محمد نادر شاه و محمد ظاهر شاه دوباره به تعلیمات ادامه داده و بعد از ختم تعلیمات، در سال ۱۳۱۷ هجری شمسی یعنی بعد از فراغت از مکتب در مطبعه دولتی وزارت اطلاعات و کلتور آغاز به کار کرد.

گرچه در سال ۱۳۵۲ هجری شمسی به رتبه اول به تقاعد سوق داده شد ولی چون به هنرش اشد ضرورت بود به کارش ادامه داد. وی همچنان عضو مسلکی انجمن تاریخ بود.

مرحوم وکیلی علاوه بر اینکه یک تاریخ نویس چیره دست، ادیب و شاعر بود یک خوشنویس و خطاط منحصر به فردی نیز بود. وی در سال ۱۲۴۲ هجری شمسی در هنر خوشنویسی و خطاطی (کلیوگرافی) از طرف وزارت اطلاعات و کلتور وقت به حیث استاد و "خطاط هفت قلم" افغانستان شناخته شد و مدال استادی این فن از طرف محمد ظاهر شاه برایش تفویض گردید. یکی از یادگارهای ماندگارش خطاطی دیوارهای مسجد جامع پل خشتی است.

عزیزالدین وکیلی چنین مینویسد: "آیات قران کریم را به خط کوفی و ثلث به طول ۸۸ متر به روی اطراف دیوار بیرونی مسجد پلخشتی خطاطی کرده است." همچنان خطاطی مسجد پلی تخنیک کابل نیز از کارهای وی است.

عزیزالدین وکیلی از مورخان ذهین و صدیق افغانستان و خطاط خوشنویس، به تاریخ دودمان سدوزایی و شجره شناسی علاقه خاص داشت و بیشتر اوقات عمرش را در این عرصه گذرانده است. وی استاد در هنر خطاطی و یکی از مؤرخان برجسته تاریخ معاصر کشور است که در طول زندگی پر بار در هر دو ساحه آثار با ارزش از خود بجا مانده و نام جاودان برای خود کمائی کرده است. او در هنر خطاطی به خطاط "هفت قلمی" شهرت داشته و در بررسی تاریخ معاصر افغانستان سبک خاص خود را تاحدی متفاوت از دیگران به پیش برده و با کمال واقع بینی به نکاتی عطف توجه کرده که کمتر مؤرخ دیگر به شرح و بسط آن ساحات پرداخته است

فامیل وکیلی نه تنها یک خانواده بارسوخ، علمی و فرهنگی بود بلکه در خوشنویسی استعداد خاصی داشتند به همین دلیل انشاء فرامین سلطنتی، و اسناد معتبر و فرمان های دولتی، ابلاغیه ها، مکافات و مجازات و جراید رسمی و غیررسمی را جمع آوری و نگهداری میکردند که این اسناد برای این فرزند مستعد و باسواد خانواده به یادگار مانده بود.

عزیزالدین وکیلی فرزند دانشمند و خوشنویس که این اسناد و مدارک دست اول را از پدرش نظام الدین وکیلی به ارث برده بود با استفاده از این اسناد تاریخی وقتاً فوقتاً به مناسبت های مختلف آنرا

بصورت کتاب و رساله به نشر رسانیده که امروزه این مواد منحصراً مأخذ ارزشمند و معتبر برای محققان در تاریخ و فرهنگ افغانستان مورد استفاده قرار میگیرند.

عزیزالدین وکیلی با انهدام رژیم دولتی و ورود عناصر تنظیمی ساخت ایران و پاکستان (نه مجاهدان و مدافعان واقعی وطن) در سال ۱۳۷۱ شمسی از کار کناره گرفت.

گرچه مرحوم عزیزالدین وکیلی پوپلزایی معاصر تاریخنویسان شهیر چون پوهاند حبیبی، احمدعلی کهزاد، میرغلام محمد غبار، سیدقاسم رشتیا و دیگران بود ولی در تاریخنویسی وی سبک مختص به خودش را داشت. بصورت عمومی برای وی ثبت وقایع براساس سنوات و زمان وقوع حوادث اهمیت بیشتر داشت و تاریخ وقوع حوادث را با سنوات هجری شمسی، هجری قمری و میلادی ثبت مینمود.

عزیزالدین وکیلی معتقد بود که: تاریخ یکی است ولی طرز دید، تفکر و اندیشه هر تاریخنویس متفاوت است که نباید هر تألیف و صورت تحقیق را پیرو بلمثل یکدیگر دانست.

مرحوم عزیزالدین وکیلی ازدواج نموده و حاصل این وصلت ۵ دختر و ۳ پسر بود. خانم استاد، نه تنها یک همسر محبوب بود بلکه حامی مهربان و ارزشمند در فراهم ساختن تسهیلات و ماحول ضروری برای کارهای علمی، تاریخی و فرهنگی استاد بود.

(من با نام این شخصیت دانشمند و ملی زمانی آشنا شدم که در صنوف متوسطه در دیوارهای "قرائت خانه" مکتب آیات قران که به خط و صحافت بی نهایت زیبا، چوکات شده آویزان و نام و امضای عزیزالدین وکیلی پوپلزایی را میدیدم).

گنجینه های فرهنگی استاد فعلاً نزد یکی از پسران استاد است که طبق وصیت پدر در زمان مناسب باید به آرشیف ملی و دیگر موسسات فرهنگی مثل آرشیف کتابخانه پوهنتون کابل اهدا گردد تا در آنجا نگهداری و در دسترس علاقمندان قرار داشته باشد.

لست تعدادی از کتب و آثار چاپ شده مرحوم عزیزالدین وکیلی پوپلزایی؛

۱. تیمورشاه درانی، انجمن تاریخ ۱۳۴۳ - دو جلد ۷۲۷ صفحه

۲. دیوان همایون اعلی، وزارت مالیه جریده ثروت - ۱۳۳۴ ۶۰ صفحه

۳. درة الزما یا تاریخ زمان شاه، انجمن تاریخ ۱۳۳۵ - ۴۷۰ صفحه

۴. هنر خط در افغانستان در دو قرن اخیر، انجمن تاریخ ۱۳۴۲ - ۶۱۹ صفحه

۵. تاریخ خرقة شریفه، انجمن تاریخ ۱۳۴۶ - ۸۸ صفحه

۶. منظومه بزرگ داشت سیدجمال الدین افغان، وزارت اطلاعات و کلتور - ۱۳۵۵

۷. دیوان تیمورشاه درانی، وزارت اطلاعات و کلتور ۱۳۵۶ - ۲۲۳ صفحه
۸. غزنه در دو قرن اخی، انتشارات بیهقی ۱۳۵۶ - ۲۳۹ صفحه
۹. خزینة الاشراف، مطبعة دولتی ۱۳۵۶ - ۳۱۰ صفحه
۱۰. سفرهای غازی امان الله شاه، مطبعة دولتی ۱۳۶۴ - ۶۰۰ صفحه
۱۱. تاریخ خرقة شریف، چاپ دوم، مرکز تحقیقات علوم اسلامی - ۱۴۹ صفحه
۱۲. نگاهی به تاریخ استرداد استقلال افغانستان، مطبعة دولتی ۱۳۶۸ - ۱۵۸ صفحه
۱۳. تحفة المودود، مرکز تحقیقات علوم اسلامی ۱۳۶۸ - ۲۰۰ صفحه
۱۴. دارالقضاء، مرکز تحقیقات علوم اسلامی ۱۳۶۹ - ۶۳۴ صفحه
۱۵. احمد شاه وارث و مجدد امپراطوری افغانستان، وزارت اطلاعات و کلتور ۱۳۹۶ - ۶۸۸ صفحه
۱۶. ابدالیان قندهار قبل از احمدشاه کبیر، اکادمی علوم ۱۳۹۶ - ۶۱۷ صفحه
۱۷. سلطنت امان الله شاه و استقلال مجدد افغانستان، اکادمی علوم ۱۳۹۶ - دو جلد ۱۱۵۲ صفحه
۱۸. مختصر تاریخ مطابع و جراید افغانستان، اکادمی علوم ۱۳۹۷ - جلد اول
۱۹. تفویم و سوابق استخراج و طبع و نشر آن در افغانستان، اکادمی علوم ۱۳۹۷ - ۲۴۲ صفحه
- چندین اثر مهم و ارزشمند چاپ نائده استاد عزیزالدین وکیلی پوپلزایی موجود است که امید به زودی با زیور چاپ آراسته گردند.
- استاد عزیزالدین وکیلی در قلعه دیوان بیگی، خانه ای که به دنیا آمده بود زندگی کرد تا اینکه در سال ۱۹۸۵م، قلعه دیوان بیگی مورد حملات راکتی جهال قرار گرفته و تخریب گردید. وی ناچار به معیت خانم و یکی از فرزندان و بزرگترین سرمایه ملی و معنوی اش که همانا اسناد مهم تاریخی که نسل به نسل به وی به میراث رسیده بود از قلعه دیوان بیگی به آپارتمانی در مکروریان کابل نقل مکان نمود.
- مرحوم عزیزالدین وکیلی پوپلزایی به تاریخ ۱۰ جون (۲۱ جوزا ۱۳۷۸ شمسی) بعد از ۹۰ سال عمر پربار و کارهای ماندگار جهان فانی را وداع گفته و در مقبره آبایی اش در جوار قلعه دیوان بیگی به خاک سپرده شد.
- غرض معلومات مفصلتر به نوشته جناب داکتر سید عبدالله کاظم در افغان جرمن آنلاین مراجعه شود.
- روح این فرزند دانشمند و صدیق وطن شاد، یاد و کارنامه هایش جاودان و بهشت برین مکانش باد.
- ناصر اوریا - ۱۰ جنوری ۲۰۲۳ تکساس.